

*Михайленко Д. Г.,
кандидат юридичних наук, доцент,
докторант кафедри кримінального права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ДІЯ НОРМ МЕХАНІЗМУ АНТИКОРУПЦІЙНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ У ЧАСІ ТА «АМНІСТІЯ» КАПІТАЛІВ

Анотація. У статті викриваються проблеми введення у дію механізму антикорупційного фінансового контролю в Україні як міжгалузевого правового інституту, що пов'язані із недосконалістю процедури антикорупційного декларування, які зумовлюють неефективність, зокрема, норми про незаконне збагачення, а також обґрунтовуються пропозиції щодо усунення таких проблем.

Ключові слова: корупція, корупційні злочини, незаконне збагачення, декларування недостовірної інформації, фінансовий контроль, амністія капіталів.

Постановка проблеми. Норми, які забезпечують в Україні своєчасність та достовірність декларування публічними службовими особами, призначені для полегшення дії механізму антикорупційного фінансового контролю, а єдиним несприятливим наслідком виявлення у результаті такого контролю непропорційних легальним доходам майнових активів службової особи є відповідальність за незаконне збагачення. У разі, якщо буде відсутня така відповідальність, то виявляється недієвим сам інститут фінансового контролю, оскільки результати його здійснення не могли б тягнути несприятливі правові наслідки для особи. Ефективна ж дія норми про незаконне збагачення прямо пов'язана із можливістю об'єктивно та у повній мірі оцінити співвідношення динаміки фактичного майнового стану публічного службовця і його легальних доходів. Останнє може бути досягнуте двома шляхами: 1) встановлення необхідних даних правоохоронними органами слідчо-оперативним шляхом; 2) запровадження механізму антикорупційного фінансового контролю, який передбачає як етап процедури декларування.

Перший варіант, виходячи із можливостей правоохоронної системи, не здатен забезпечити постійний та повний моніторинг за означеним вище («індикатором корупції») і в українських реаліях може перетворюватися на інструмент вибіркового правосуддя. Інший шлях усуває недоліки першого, але потребує правового регулювання, найменші прогалини у якому можуть перетворити його у інструмент марного витрачання бюджетних коштів, оскільки бажаного ефекту суспільство не відчує.

У зв'язку із викладеним, до проблем механізму антикорупційного фінансового контролю, які потребують правового вирішення, а тому є актуальними для сучасної України, відноситься «амністія» капіталів, яка, у свою чергу, тісно пов'язана із правилами дії норм права (у цьому випадку інституту антикорупційного фінансового контролю) у часі.

Так, справедливо зазначається, що необхідно вивчити і ретельно пропрацювати ще одну вельми делікатну і неоднозначну проблему, без вирішення якої реальна боротьба з незаконним збагаченням не тільки не приведе до бажаних результатів, але може навіть не розпочатися. Йдеться про необхідність розробки механізму амністії для чиновників, готових задекларувати майно, отримане протиправним шляхом, і погодитися на сплату

прибуткового податку, а також санкцій на випадок подальшого виявлення незадекларованих доходів та майна, у тому числі їх навмисного приховування [1]. У цьому контексті насамперед необхідно провести наукове дослідження з метою встановлення того, чи необхідно взагалі запроваджувати таку амністію для цілей застосування антикорупційного фінансового контролю та норми про незаконне збагачення в Україні. У разі встановлення такої необхідності важливим є визначення цілей амністії капіталів, досягнення яких важливе для дії антикорупційного механізму, а також конкретних умов проведення такої амністії. Тут не варто ототожнювати амністію, про яку йдеться, і амністію капіталів, яка використовується у фіскальних цілях та у цілях репатріації капіталу.

Разом із тим, у юриспруденції не приділяється особливої уваги проблемі застосування амністії капіталу у цілях протидії корупції, обійшов стороною зазначену проблему і законодавець. Як результат, в Україні відсутні наукові роботи у цьому напрямку. Між тим, існують значні теоретичні напрацювання щодо економічної амністії, яка застосовується для досягнення фіскальних цілей шляхом легалізації коштів, отриманих незаконним шляхом, чи для повернення капіталу, який був виведений із країни. При цьому наукові дослідження амністії капіталів та податкової амністії здійснюються як у межах юриспруденції (зокрема, такими вченими, як В.О. Рядінська, І.О. Александрова, І.М. Соловійов, В.М. Попович), так і у рамках економіки (Н.С. Різник, М.С. Левенков, А.Д. Духасв, І.І. Мазур). Результати наукових досліджень зазначених вчених будуть братися до уваги при вивченні амністії капіталу із ціллю протидії корупції засобами механізму фінансового контролю та норми про незаконне збагачення як складової останнього. Крім того, питання амністії капіталів з ціллю встановлення та фіксації дійсного майнового стану публічних службовців для подальшого ефективного контролю за ним та у разі необхідності застосування норми про незаконне збагачення пов'язане із необхідністю забезпечення дотримання принципів зворотної дії закону у часі, що також потребує наукового дослідження. Так, слід погодитися, що додаткової уваги погребує, зокрема, питання щодо зворотної дії норми про незаконне збагачення у часі, зважаючи на те, що вона встановлює злочинність діяння, а отже, не має зворотної сили. Йдеться про можливість чи неможливість притягнути до відповідальності осіб, які на момент введення цієї норми мають активи, які перевищують законні доходи і які вони не можуть раціонально обґрунтувати, що залежатиме від віднесення злочину до триваючого чи продовжуваного [2].

У зв'язку із викладеним, метою статті є викриття проблем введення у дію антикорупційного механізму фінансового контролю в Україні як міжгалузевого правового інституту, що пов'язані із недосконалістю процедури антикорупційного декларування, і, як наслідок, зумовлюють неефективність, зокре-

ма, норми про незаконне збагачення, а також розробка пропозиції усунення таких проблем.

Вклад основного матеріалу дослідження. При введенні відповідальності за незаконне збагачення у Кримінальному кодексі України (далі – КК України) та регламентації механізму фінансового контролю у Законі України «Про запобігання корупції» законодавець не звернув увагу на означені проблеми. Проте від їх вирішення залежить дієвість завершального рубіжу протидії корупції.

Щодо незворотності дії норми про незаконне збагачення у часі та доцільності «амністії» капіталу у контексті протидії корупції

Експерти Головного юридичного управління Апарату Верховної Ради України, даючи характеристику змін, які пропонувалися проектом Закону України № 1660-д від 30 січня 2015 р. (прийнятий як Закон України від 12 лютого 2015 р. № 198-VIII) у частині доповнення розділу III ЦПК України новою главою 9, якою на той час пропонувалося встановлювати особливості позовного провадження у справах про визнання необґрунтованими активів та їх витребування, звернули увагу на невизначеність того, чи поширюватиметься дія його положень на відносини, що виникли до набрання ним чинності. Так, зазначалося, що із законопроекту не вбачається, чи поширюватиметься дія його положень на відносини, що виникли до набрання ним чинності (у разі його прийняття як закону) [3]. При цьому зверталася увага на те, що у виданні, підготовленому спеціалістами Всесвітнього банку, зазначено, що надання зворотної сили закону про конфіскацію поза кримінальним провадженням для розповсюдження його дії на активи, отриманих в результаті злочину до набрання законом чинності, має велике значення. Якщо закон про конфіскацію не має зворотної сили, обвинувачений у вчиненні кримінального злочину зможе безперешкодно використовувати доходи, отримані від протиправних дій, вчинених до моменту вступу закону в силу.

Враховуючи правила дії кримінального закону у часі (ст. 58 Конституції України та ст. 5 КК України) введена норма про незаконне збагачення не може вступити у дію відразу, проте повинна бути точкою відліку, починаючи із якої застосування цієї норми повинно стати неухильним [4]. Очевидно, що таку точку відліку необхідно встановлювати після прийняття «амністії» саме за незаконне збагачення, що не пов'язане із вчиненням конкретних корупційних злочинів, шляхом декларування і оподаткування всіх майнових активів суб'єктів корупційних правопорушень, законність походження яких службовець не зможе обґрунтувати. Вже після такої процедури, яка призведе до повної інвентаризації майнових активів публічних службовців та сформує їх «нульовий» майновий стан, із якого слід починати порівняння динаміки легальних доходів і фактичних активів, ст. 368-2 КК України може бути включена у дію. Інакше зазначена стаття поповнить склад мертвих норм, оскільки службовець завжди зможе посперитися на тривалу економію у минулому для придбання значних за вартістю майнових активів тощо.

Необхідність встановлення істинного майнового стану публічних службовців без застосування будь-яких санкцій за надмірні статки є необхідною умовою подальшого фінансового контролю за їхніми активами.

На таку проблему звертається увага російськими авторами. Так, зазначається, що навіть найбільш кричущі розбіжності між доходами і витратами самі чиновники при бажанні завжди можуть пояснити тим, що для великих покупок вони використовували свої багаторічні заощадження. А оскільки

інформації про банківські вклади (і тим більше про гроші під матрацом) у публікованих деклараціях немає, то і перевірити ці твердження не представляється можливим. Отже, і всю кампанію з декларування доходів в її нинішньому вигляді слід визнати як мінімум безглуздою, оскільки пояснення типу «на цей будинок я збирав з дитячого садка» спростувати в принципі не можна [5, с. 212–213].

Між тим, такий «нульовий» рівень майнових статків публічної службової особи у антикорупційному законодавстві не передбачається встановлювати шляхом проведення амністії капіталів. При цьому очевидно, що вимога щодо наявності доказів законності підстав набуття майнових активів та кримінально-правові наслідки відсутності таких доказів не може стосуватися тих майнових активів, які вже існували у суб'єктів владних повноважень до моменту введення у дію норми про незаконне збагачення у моделі, найбільш наближеній до ст. 20 Конвенції ООН проти корупції, тобто до 05 березня 2015 р.

Зазначене обґрунтовується правовою позицією Конституційного Суду України щодо незворотності дії законів у часі. Так, відповідно до ряду його рішень (рішення від 13 травня 1997 р. № 1-зп [6], від 9 лютого 1999 р. № 1-рп/99 [7], від 19 квітня 2000 р. № 1-3/2000 [8], від 5 квітня 2001 р. № 3-рп/2001 [9]) закони та інші нормативно-правові акти поширюють свою дію тільки на ті відносини, які виникли після набуття законами чи іншими нормативно-правовими актами чинності; дію нормативно-правового акта в часі треба розуміти так, що вона починається з моменту набрання цим актом чинності й припиняється із втратою ним чинності, тобто до події, факту застосується той закон або інший нормативно-правовий акт, під час дії якого вони настали або мали місце; дія закону та іншого нормативно-правового акта не може поширюватися на правовідносини, які виникли і закінчилися до набрання чинності цим законом або іншим нормативно-правовим актом.

Очевидна неможливість зворотної дії норми про незаконне збагачення у часі зумовлює необхідність формування стартового рівня майнових активів публічних службовців, який буде братися за основу при здійсненні фінансового контролю за співвідношенням динаміки фактичного майнового стану і легальних доходів. Без нормативно врегульованої фіксації такого стартового («нульового») рівня неможливе реальне введення у дію норми про незаконне збагачення та й всього механізму фінансового контролю. При цьому формування зазначеного рівня неможливе без виведення з тіні майнових активів значної кількості публічних службовців, щодо яких неможливо встановити те, законно чи ні вони були отримані, і, відповідно, сплачені чи ні із набуття таких активів необхідні податки. У зв'язку із останнім введення норми про незаконне збагачення у будь-якому випадку потребує такої квазі-амністії капіталу.

Проблеми формування «нульового» рівня майнових активів шляхом декларування в Україні

Водночас законодавство України суперечливо підходить до вирішення означеної вище проблеми. Так, у ч. 1 ст. 45 «Про запобігання корупції» вказано, що особи, зазначені у п. 1, пп. «а» п. 2 ч. 1 ст. 3 цього Закону, зобов'язані щорічно до 1 квітня подавати шляхом заповнення на офіційному веб-сайті Національного агентства декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за минулий рік (виділено мною – Д.М.) за формою, що визначається Національним агентством. За ст. 46 наведеного Закону закріплено, яка інформація зазначається у декларації. У цьому контексті незрозумілим є те, чому декларацію подають саме за минулий

рік. Точніше було б закріпити, що у такій декларації повинні бути відображені всі об'єкти декларування, які існують на момент її подання без вказівки періоду (за минулий рік) чи окремо регламентувати порядок подання першої декларації. Вказівка ж на такий період може бути використана для зриву першого декларування, на важливість і значення якого акцентовано вище.

Крім того, для відстрочення першого декларування, а отже і вступу у дію всього механізму фінансового контролю, може бути використана логіка правової позиції Конституційного Суду України, що викладена у його рішенні від 13 березня 2012 р. [10]. Так, беручи її за основу, у осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, обов'язок урахувати при декларуванні об'єкти декларування, передбачені Законом України «Про запобігання корупції» і які пов'язані із витратами у результаті здійснених у минулому правочинів, виникне лише з моменту початку роботи системи подання та оприлюднення декларацій, який буде встановлюватися рішенням Національного агентства з питань запобігання корупції. При цьому обов'язок декларувати окремі об'єкти, визначені у ст. 46 Закону України «Про запобігання корупції», які пов'язані із витратами суб'єкта декларування, виникне лише щодо тих витрат, які здійснені вже після (а не до) початку роботи системи подання та оприлюднення декларацій, яка передбачена цим Законом. Це, зокрема, стосується інформації, яка передбачена п. 10 ч. 1 ст. 46 Закону України «Про запобігання корупції», тобто видатків та всіх правочинів, вчинених у звітному періоді, на підставі яких у суб'єкта декларування виникає або припиняється право власності, володіння чи користування, у тому числі спільної власності, на нерухоме або рухоме майно, нематеріальні та інші активи, а також виникають фінансові зобов'язання, які зазначені у пунктах 2–9 ч. 1 цієї статті.

Таким чином, у разі непропорційного легальним доходам приросту активів публічний службовець зможе у якості доказу законності походження такого приросту показати правочини, укладені до початку роботи системи подання та оприлюднення декларацій, яка передбачена Законом України «Про запобігання корупції», за яким були отримані необхідні кошти на сумнівний актив уже у період дії зазначеної системи. Фактично мова йде про можливість створення враження (звичайно, це може бути обманом, який пов'язаний із підробленням документів) переведення грошових коштів у інвестиції чи задіяння їх у правочинах, які надають майнову вигоду або можливість просто повернути такі кошти у майбутньому, з метою створення «подушки безпеки», у межах розмірів якої недобросесний чиновник зможе отримувати вигоду від корупційних правопорушень.

При цьому оскільки згадані інвестиції чи правочини не потрібно буде показувати при першому декларуванні у порядку Закону України «Про запобігання корупції», то їх можна буде фальсифікувати у разі встановлення невідповідності між фактичним майновим станом та легальними доходами окремого чиновника.

У зв'язку із наведеним слід акцентувати увагу на наступному.

По-перше, оскільки включення у дію щодо кожного окремого публічного службовця норми про незаконне збагачення пов'язане із попереднім встановленням стартового («нульового») рівня його майнових статків шляхом першого декларування, то ст. 368-2 КК України (при її загальній чинності та дії) не зможе бути застосована до такого публічного службовця до моменту подання ним першої декларації після початку роботи системи подання та оприлюднення декларацій, який буде

встановлюватися рішенням Національного агентства з питань запобігання корупції.

По-друге, враховуючи акцентований вище висновок Конституційного Суду України і його значення для системи подання та оприлюднення декларацій за Законом України «Про запобігання корупції», перша декларація, яка має сформувати обсяг майнових активів публічного службовця, який буде братися за основу для подальшого контролю за співвідношенням динаміки його фактичного майнового стану і легального доходу, об'єктивно не зможе викрити всі майнові активи суб'єкта декларування. Зокрема це стосується такого об'єкта декларування, як видатки та всі правочини, вчинені у звітному періоді, на підставі яких у суб'єкта декларування виникає право власності, володіння чи користування, у тому числі спільної власності, на нерухоме або рухоме майно, нематеріальні та інші активи, а також виникають фінансові зобов'язання. Такий недолік першого декларування зумовить неможливість встановлення об'єктивної основи для подальшого фінансового контролю, надасть широкі можливості недобросесним публічним службовцям надавати докази законності походження коштів для придбання будь-яких активів і, відповідно, підірве належне включення у реальну дію норми про незаконне збагачення в Україні.

Квазі-амністія капіталу в контексті належного введення у дію норми про незаконне збагачення

Серед російських науковців проблема амністії капіталу розглядається як ключовий елемент механізму боротьби з незаконним збагаченням у Росії. При цьому, хоча РФ і ратифікувала Конвенцію ООН проти корупції 2003 р., проте не передбачила у національному законодавстві кримінальну відповідальність за незаконне збагачення.

У зв'язку із цим користь амністії капіталу для цілей протидії корупції у Росії науковцями визначається тим, що: 1) без такої амністії шанси подолати прихований спротив апарату чиновників будь-яким заходам із криміналізації незаконного збагачення є мінімальними та, як наслідок, ситуація у цьому напрямку залишається «замороженою»; 2) визначена кількість чиновників, які бажають «легалізувати» свої доходи в обмін на сплату податку і наступне звільнення від відповідальності, буде зацікавлена у проведенні амністії у розрахунок «зафіксувати» статус-кво відносно доходів і майна, законність походження яких вони довести не у змозі, і вийти «із тіні»; 3) механізм амністії визначить свого роду «точку відліку», після якої незаконне збагачення чиновників буде однозначно розглядатися як протиправне діяння, яке підлягає кримінальному переслідуванню; 4) чиновники, які відмовляються брати участь у такій амністії, при наступному виявленні у них незадекларованих доходів і майна підпадуть під режим санкцій, вироблених у зв'язку із введенням механізму амністії [11, с. 164].

В Україні ж правова ситуація на сьогодні є іншою. Норма про незаконне збагачення в Україні, хоча і у неефективній формі, проте введена у дію (ст. 368-2 КК України) і значно наближена до моделі ст. 20 Конвенції ООН проти корупції. У зв'язку із цим, спротив щодо криміналізації незаконного збагачення, як у цьому є необхідність у РФ, долати вже не потрібно. Разом із тим, очевидно, що без формування стартового рівня майнових статків публічних службовців та претендентів на їх посади для цілей фінансового контролю і норми щодо незаконного збагачення реальне включення наведених антикорупційних інструментів неможливе. Останнє й визначає основну мету того, що у контексті протидії корупції інколи називають амністією капіталу.

Принципових розбіжностей у визначенні амністії капіталів (економічної чи фінансової амністії капіталів) у науковій літературі не спостерігається. Так, економічна амністія капіталу визначається як сукупність адміністративних, економічних та соціально-психологічних методів регіонального менеджменту детінізації економіки, спрямованих на повну або часткову легалізацію фінансових ресурсів тіньової економіки регіону або його суб'єктів господарювання та реалізацію на цій основі інструментів повернення непродуктивно експортованого капіталу [12]. Економічна амністія становить собою сукупність адміністративних та економічних заходів, спрямованих на повну або часткову легалізацію фінансових ресурсів тіньового бізнесу й господарських процесів, що раніше вважалися незаконними, а також помилування осіб, які вчинили ці дії, створення економічних умов для повернення нелегального капіталу, що був виведений за межі країни й осіб у іноземних банках і компаніях [13, с. 18]. При проведенні амністії капіталу відбувається легалізація коштів, з яких у свій час не були сплачені податки чи були допущені інші порушення законодавства, для залучення їх у національну економіку. При цьому широке коло осіб звільняється від, зокрема, кримінального переслідування на умовах, визначених у законі [14, с. 61].

У зв'язку із цим, у випадку, що розглядається щодо України, про амністію капіталу з точки зору права вести мову можна лише умовно, і у цій роботі пропонується цей процес називати квазі-амністією. Останнє пояснюється тим, що викриття публічним службовцем та членами його сім'ї всіх своїх майнових активів шляхом декларування не може вважатися легалізацією капіталу, який раніше був незаконним, оскільки до введення у дію норми про незаконне збагачення саме по собі володіння такими майновими активами, законність походження яких не могло бути підтвержене доказами, не становило жодного правопорушення. Крім того, у зв'язку із наведеним у контексті досліджуваної проблеми також не можна вести мову і про помилування осіб, які будуть здійснювати декларування, оскільки, по-перше, законом не передбачається їх звільнення від будь-якої відповідальності, а, по-друге, як було зазначено вище, такої відповідальності і не передбачалося.

Між тим, окремі ознаки, притаманні амністії капіталів, будуть мати місце при введенні у дію системи фінансового контролю в Україні. Так, амністія капіталів передбачає настання слідом за нею «репресивної фази», а саме: посилення кримінальної відповідальності за вчинення визначених злочинів, неухильне дотримання принципу невідворотності кримінальної відповідальності у випадку вчинення нових злочинів. Особи, які не скористалися амністією, повинні будуть за закінченням її строку нести відповідальність тощо [14, с. 64]. У цьому контексті звертає на себе увагу те, що майнові активи, які не будуть задекларовані після введення у дію системи фінансового контролю відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 р., у разі їх виявлення правоохоронними органами і встановлення того, що їх наявність у суб'єкта владних повноважень чи члена його сім'ї не відповідає їх легальному доходу і таку невідповідність службовець не зможе раціонально обгрунтувати, то буде застосована кримінальна відповідальність за незаконне збагачення. Така ситуація більшою мірою стосується тих майнових активів, момент набуття яких не можна встановити (наприклад, готівкові кошти). Якщо ж не будуть задекларовані ті активи, які набуті до введення у дію норми про незаконне збагачення, то у разі їх виявлення правоохоронними органами повинна бути застосована ст. 366-1 КК України (декларування недостовірної інформації).

Таким чином, після проведення першого декларування буде включена кримінальна відповідальність за незаконне збагачення, що суттєвим чином має вплинути на осіб, які мають нелегальні доходи та виконують владні функції. За таких умов після початку роботи системи подання та оприлюднення відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, майнові активи останніх, законність походження яких не може бути підтверджена доказами і які не будуть внесені у декларацію, будуть поставлені поза законом.

Отже, суть першого декларування полягає у добровільному повному розкритті суб'єктом владних повноважень дійсного майнового стану (як свого, так і членів його сім'ї) з метою покладення його в основу подальшого здійснення фінансового контролю за співвідношенням динаміки фактичного майнового стану зазначених суб'єктів і їх легальних доходів. При цьому норма про незаконне збагачення передбачає найбільш несприятливі правові наслідки, які можуть бути застосовані до суб'єкта владних повноважень у разі виявлення значної розбіжності у співвідношенні динаміки фактичного майнового стану визначених суб'єктів і їх легальних доходів. У зв'язку із останнім, виявлення та усунення проблем, пов'язаних із реалізацією відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» системи фінансового контролю, безпосередньо пов'язане із забезпеченням ефективної дії норми про кримінальну відповідальність за незаконне збагачення, тобто має кримінально-правове значення.

Тут слід звернути увагу, що внесення будь-яких правдивих даних до першої декларації після початку роботи системи подання та оприлюднення декларацій за Законом України «Про запобігання корупції» (навіть значних за вартістю майнових активів), не може бути використано для притягнення суб'єкта декларування до кримінальної відповідальності за незаконне збагачення, оскільки він зможе послатися на багаторічні заощадження, наприклад, у готівкових коштах, які не підлягали декларуванню згідно форми декларації, яка затверджена Законом України «Про засади запобігання і протидії корупції» від 7 квітня 2011 р. і здійснені у тому числі до 05 квітня 2015 р. Саме до зазначеної дати у ст.368-2 КК України не уявлялася необхідність збирати та зберігати докази законності походження будь-яких активів.

Крім того, враховуючи, що корумповані публічні службовці після реального введення кримінальної відповідальності за незаконне збагачення будуть вимушені використовувати інших осіб (пов'язаних осіб) для отримання можливості накопичення та використання майнових активів, отриманих від корупційних злочинів, шляхом фактичного здійснення прав власника у ситуації, коли такі активи юридично будуть у власності інших осіб, виникає необхідність встановлення кримінальної відповідальності за здійснення контролю над активами, які не знаходяться у праві власності службової особи, з одночасним попереднім проведенням амністії капіталів з ціллю повернення їх в Україну, сплати відповідного податку та отримання можливості проводити моніторинг за всіма майновими активами службової особи у межах процедури фінансового контролю та із застосуванням норми про незаконне збагачення.

Викладене вище становить мету проведення квазі-амністії капіталу у контексті протидії корупції, без досягнення якої є ризик «розчинення» підконтрольних публічним службовим особам майнових активів у іноземних країнах. Із врахуванням цього відсутня необхідність проводити зазначену квазі-амністію щодо підконтрольних публічному службовцю активів,

які знаходяться у межах України і формально знаходяться у власності інших осіб. Достатньо встановити кримінальну відповідальність публічного службовця за фактичне володіння такими активами у значних розмірах та адміністративну у разі, коли їх вартість не є значною.

Висновки. Таким чином, в Україні із введенням у дію антикорупційного механізму фінансового контролю, елементом якого є декларування доходів і майна публічних посадових осіб, фактично буде проведено усічену «амністію» (квазі-амністію) капіталів, одержаних у результаті вчинення корупційних правопорушень. При цьому суб'єкти владних повноважень отримують можливість включити до своєї декларації, яка буде подаватися вперше з моменту введення у дію зазначеного вище механізму, всі наявні у них об'єкти декларування, встановлювати походження яких не було юридичної можливості й доцільності, оскільки до цього володіння майновими активами, які переважали легальні доходи і не підлягали декларуванню у порядку Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» від 07 квітня 2011 р. (наприклад, готівкові грошові кошти, цінне рухоме майно окрім транспортних засобів, боргові зобов'язання фізичних осіб тощо), не могло тягнути жодної юридичної відповідальності, у тому числі через можливість посилення на довготривале заощадження. Відображений у першій декларації рівень статків суб'єкта владних повноважень буде взятий за основу для відстеження динаміки фактичного майнового стану і легальних доходів, на підставі якого можна було приймати рішення про добросовісність такого службовця та застосовувати у разі необхідності відповідні санкції. У зв'язку з цим норма про незаконне збагачення фактично буде введена у дію не з моменту набрання нею чинності, а з моменту подання перших декларацій згідно Закону України «Про запобігання корупції» при дії правового механізму забезпечення їх достовірності та повноти.

Література:

- Стороженко І.В. К вопросу о создании и применении института незаконного обогащения в России в контексте противодействия коррупции / И.В. Стороженко // Мониторинг правоприменения. – 2012. – №3. – С.48–51 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cyberleninka.ru/article/n/k-voprosu-o-sozdanii-i-primenenii-instituta-nezakonnogo-obogasheniya-v-rossii-v-kontekste-protivodeystviya-korruptsii>.
- Яковлев Д.Л. Правові проблеми незаконного збагачення / Д.Л. Яковлев // Європейське і національне кримінальне право: шляхи та перспективи розвитку. Третє юридичне читання / Матеріали Міжнародної наукової конференції студентів та аспірантів / За заг. ред. Є.Л. Стрельцова. – Одеса, 2007. – С. 218–220.
- Зауваження Головного юридичного управління Апарату Верховної Ради України до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення діяльності Національного антикорупційного бюро України та Національного агентства з питань запобігання корупції» (реєстраційний № 1660-д) від 11 лютого 2015 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53755.
- С чиновников снимут порчу (интервью с В.Д. Зорькиным) // Российская газета (Федеральный выпуск) № 3418 от 2 марта 2004 г. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rg.ru/2004/03/02/zorkin.html>
- Моисеев В.В., Прокуратов В.Н. Противодействие коррупции в современной России / В.В. Моисеев, В.Н. Прокуратов. – Орел: АПЛИТ, 2012. – 428 с.
- Рішення Конституційного Суду України «Про офіційне тлумачення статей 58, 78, 79, 81 Конституції України та статей 243-21, 243-22, 243-25 Цивільного процесуального кодексу України (у справі щодо несумісності депутатського мандата)» від 13 травня 1997 р. по справі № 1-зп : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-97>.
- Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Національного банку України щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 58 Конституції України (справа про зворотну дію в часі законів та інших нормативно-правових актів) від 9 лютого 1999 р. по справі № 1-рп/99 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-99>.
- Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 46 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положень статті 58 Конституції України, статей 6, 81 Кримінального кодексу України (справа про зворотну дію кримінального закону в часі) від 19 квітня 2000 р. по справі № 1-3/2000 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v006p710-00>.
- Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» (справа про податки) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-01>.
- Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 53 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 2 частини першої статті 7, пункту 2 розділу VIII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» 13 березня 2012 р. по справі № 1-14/2012 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v006p710-12/paran2#n2>.
- Стороженко І.В. Амнистия как ключевой элемент реализации механизма борьбы с незаконным обогащением в России / И.В. Стороженко // Правовая культура. – 2012. – № 2(13). – С.163–167.
- Різник Н.С. Концептуальні підходи до проведення економічної амністії капіталу на регіональному рівні / Н.С. Різник // Економічний форум. – 2012. – №2 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eforum-lntu.com/konceptualni-pidxodi-do-provedennya-ekonomichnoi-amnistii-kapitalu.html>
- Левенков Н.С. Экономическая амнистия капитала / Н.С. Левенков, Н.В. Стах // Банкаўскі веснаў. – 2004. – № 13(270). – С.18–22.
- Александрова И.А. Амнистия капитала как элемент уголовной политики по обеспечению экономической безопасности / И.А. Александрова // Вестник Нижегородской академии МВД России. – 2015. – № 1(29). – С.60–64.

Михайленко Д. Г. Действие норм механизма антикоррупционного финансового контроля во времени и «амнистия» капиталов

Аннотация. В статье раскрываются проблемы введения в действие механизма антикоррупционного финансового контроля в Украине как межотраслевого правового института, связанные с несовершенством процедуры антикоррупционного декларирования, которые обуславливают неэффективность, в частности, нормы о незаконном обогащении, а также обосновываются предложения, касающиеся устранения таких проблем.

Ключевые слова: коррупция, коррупционные преступления, незаконное обогащение, декларирование недостоверной информации, финансовый контроль, амнистия капиталов.

Mykhaylenko D. Temporal effect of the norms of the anti-corruption financial control mechanism and capital amnesty

Summary. The problems of enforcement of the anti-corruption financial control mechanism in Ukraine as interbank legal institute are revealed in the article. The problems are associated with imperfection of the procedure of anti-corruption declaration. These problems cause inefficiencies, particularly of the norm on illicit enrichment. The proposals to resolve these issues are justified.

Key words: corruption, corruption crimes, illicit enrichment, declaration of false information, financial control, capital amnesty.